

บทบาทของพระองค์เจ้าปฤษฎาองค์ :
ศึกษารณีการเจรจากลลงในหนังสือสัญญาเกี่ยวกับสุรากับนานาชาติประเทศ

พ.ศ. 2424-2429

นางหอใจ กมยา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

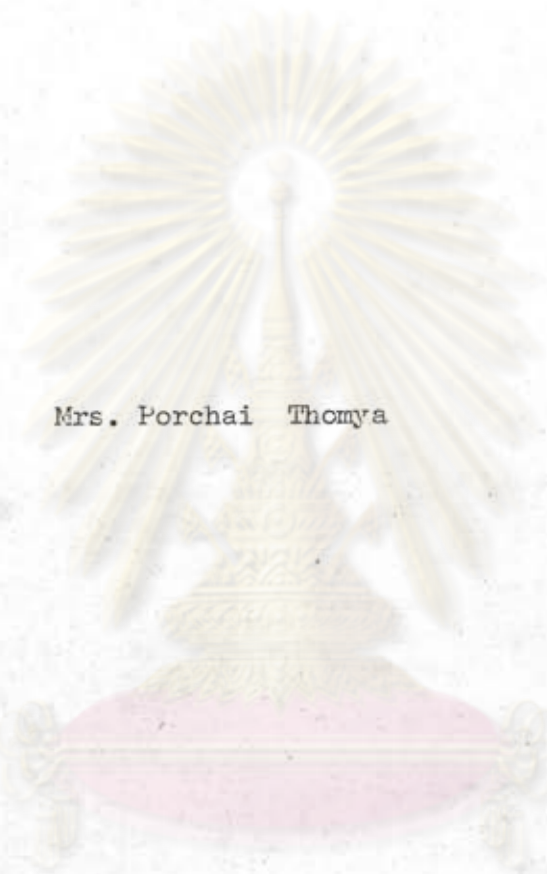
พ.ศ. 2529

ISBN 974-566-372-7

011905

I 1668815

THE ROLE OF PRINCE PRISDANG : A STUDY OF AGREEMENT ON
THE REGULATING OF THE TRAFFIC IN SPIRITUOUS LIQUORS, B.E. 2424-2429

Mrs. Porchai Thomya

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of History

Graduate School
Chulalongkorn University

1986

หัวข้อวิทยานิพนธ์

บทบาทของพระองค์เจ้าปฐมวงศ์ : ศึกษากรณการเจรจา
ตกลงในหนังสือสัญญาเกี่ยวกับสุรากับนานาประเทศ
พ.ศ. 2424-2429

โดย

นางพอลใจ กมยา

ภาควิชา

ประวัติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์
รองศาสตราจารย์ ดร.ธิดา สาระยา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.สรชัย พิศาลบุตร)

รักษาการในตำแหน่งรองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนรักษาการในตำแหน่งคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
.....ประธานกรรมการ

(ศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศรี คุ้ม)

.....กรรมการ

(ศาสตราจารย์ วัลลาสวรงค์ พงศ์บุตร)

.....กรรมการ

(อาจารย์วิไลเลขา ดาวรณสาร)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ธิดา สาระยา)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์

บทบาทของพระองค์เจ้าปฤษฎางค์ : ศึกษากรณีการเจรจาตกลง
ในหนังสือสัญญาเกี่ยวกับสุรากับนานาประเทศ พ.ศ. 2424 -
2429

ชื่อนิสิต

นางพอลใจ ถมยา

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์

รองศาสตราจารย์ ดร.ธิดา สาระยา

ภาควิชา

ประวัติศาสตร์

ปีการศึกษา

2528

บทคัดย่อ

ปัญหาสุราเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่รัฐบาลไทยต้องประสบ หลังจากได้ทำหนังสือสัญญาทางไมตรีและการค้ากับนานาประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2398 เป็นต้นมา ทั้งนี้เป็นผลมาจากไม่มีการระบุนโยบายเรื่องสุราไว้อย่างแน่ชัดในหนังสือสัญญาทางไมตรีและการค้าดังกล่าว ปัญหาสุราได้ส่งผลกระทบต่อรัฐบาลในการบริหารประเทศ รวมทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมในเวลาต่อมา รัฐบาลไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พยายามดำเนินการแก้ไขปัญหานี้ทั้งในประเทศ และการเจรจากับรัฐบาลต่างประเทศ ในการนี้ พระองค์เจ้าปฤษฎางค์ทรงได้รับการแต่งตั้งเป็นราชทูตไทยประจำประเทศตะวันตก

วิทยานิพนธ์นี้ มุ่งศึกษาบทบาทของพระองค์เจ้าปฤษฎางค์ ในฐานะราชทูตไทยผู้มีอำนาจเต็มในการเจรจาทำหนังสือสัญญาเกี่ยวกับสุรากับประเทศตะวันตก ระหว่าง พ.ศ. 2424-2429 พร้อมทั้งวิเคราะห์วิธีดำเนินการของพระองค์ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นบทบาทสำคัญของพระองค์อย่างเด่นชัด

จากการศึกษาพบว่า บทบาทของพระองค์เจ้าปฤษฎางค์ในการเจรจาแก้ไขเรื่องสุรานี้ พระองค์ทรงพบอุปสรรคนานัปการจากรัฐบาลบางประเทศที่ไม่ต้องการเสียสิทธิที่ดินเคยได้รับ และได้เรียกร้องผลประโยชน์อื่นเป็นการตอบแทนจากการทำสัญญาสุรา พระองค์เจ้าปฤษฎางค์ต้องใช้ความพยายามที่จะทำให้การเจรจาทำสัญญาสุรานี้เป็นที่ยอมรับ

ของรัฐบาลทั้งสองฝ่าย โดยได้ดำเนินการเจรจาทั้งทางราชการและทางส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่
 ที่รับผิดชอบในเรื่องนี้ของรัฐบาลต่าง ๆ ที่สำคัญทรงมีวิเทโศบายทางการทูตอย่างแท้จริง
 ทรงใช้สถานการณ์ทางการเมืองที่ชาติมหาอำนาจ โดยเฉพาะอังกฤษและฝรั่งเศสที่กำลัง
 พยายามอิทธิพลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นเครื่องมือกระตุ้นให้ชาติต่าง ๆ ยินยอมให้
 สัญญาสุรา จนกระทั่งการเจรจาวรรลุผลได้ในที่สุด

ผลสำเร็จจากการทำสัญญาสุรากับนานาประเทศในครั้งนี้ มิเพียงแต่จะทำให้
 ไทยมีสิทธิควบคุมการค้าสุรา มีรายได้จากภาษีสุราเพิ่มขึ้น และจัดระบบรายได้จากภาษี
 สุราเท่านั้น ยังกล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นแห่งความพยายามของรัฐบาลไทย ที่จะแก้ไข
 ปัญหาเอกราชทางด้านภาษีอากรให้กลับคืนมาเป็นของไทย ซึ่งจะประสบความสำเร็จ
 โดยสมบูรณ์ในปี พ.ศ. 2481.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

for the agreements on the regulating of the traffic in spirituous liquors in the years 1881-1886. Moreover, through the analysis of his action, the Prince's real abilities were being reflected.

From this study, it is found that, through the process of negotiation, Prince Prisdang had to face numerous obstacles from some foreign governments who did not wish to lose their existing privileges. At the same time, they also demand for other interests in returns for the making of the spirituous liquor agreements. Prince Prisdang, therefore, had to put much effort in the negotiation before the agreements were being accepted by the negotiating parties. In that, he applied both official and personal means in dealing with foreign officials responsible for the negotiation. It is proven that Prince Prisdang had excellent understanding of foreign policy making and he successfully applied the international politics of the nineteenth century, during which some European powers were expanding their imperialistic influences in the Southeast Asian region, in pressuring other powers to agree with the making and the application of such agreements.

This success had resulted in giving the Thai government rights in the control of sales of spirituous liquors in the Kingdom, in the increase in liquor duties, and in the administration of revenues. It can also be considered that, Prince Prisdang's work was the beginning of Thailand's effort in her restoration of her rights over the regulation of revenues and taxes. The complete restoration was finally successful in 1983.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยาลัยครูฉบับนี้ไม่อาจสำเร็จได้ ถ้าปราศจากความกรุณาและความช่วยเหลือจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยโชค จุลศิริวงศ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ธิดา สาระยา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยาลัย ครูที่ได้อุทิศเวลาอันมีค่ายิ่ง ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ ความคิดเห็น และความรู้ต่าง ๆ อันประเมินค่ามิได้ รวมทั้งได้เอาใจใส่ตรวจแก้ไขข้อบกพร่องอย่างละเอียดมาโดยตลอด ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศรี คุ้ม ศาสตราจารย์ วิลาสว่างค์ หงษ์บุตร อาจารย์วิไลเลขา กวาร์จนสาร สำหรับคำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ซึ่งทำให้วิทยาลัยครูฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ธิดามา พิทักษ์ไพรวรรณ อาจารย์วิมลวรรณ กัทโรตม อาจารย์วารุณี ไอสถารมย์ และอาจารย์ ม.ล.วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์ ที่กรุณาให้ความคิดเห็น ความช่วยเหลือ และกำลังใจ

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ม.ล.มานิจ ชุ่มสาย ที่ให้ความอนุเคราะห์ผู้เขียน โดยอนุญาตให้เข้าค้นคว้าและศึกษาเอกสารส่วนพระองค์ของพระองค์เจ้าเกษงศ์ ในห้องสมุดส่วนตัวของท่าน และอาจารย์ณัฐฤติ สุทธิสังคราม ที่กรุณาให้ผู้เขียนได้ศึกษาพระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเอกสารเหล่านี้มีคุณค่าอย่างยิ่ง และเป็นประโยชน์อย่างมากต่องานวิจัยนี้ ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดสถาบันต่าง ๆ ที่ช่วยอำนวยความสะดวกต่อผู้เขียน ในการค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ

คำปรึกษา คำแนะนำ และกำลังใจ จากเพื่อนร่วมรุ่น ทั้งรุ่นพี่ และรุ่นน้อง โดยเฉพาะคุณสุภัทรา กมลภรณ์ คุณสาวิตรี ทัพพะสุต คุณชมพูนุท วราภิระ และคุณบุปผา ทิพย์สภาพกุล นับว่าเป็นสิ่งที่มีค่าอย่างยิ่ง ที่จะอยู่ในความทรงจำตลอดไป

สุดท้ายสำหรับความรัก ความห่วงใย จากคุณพ่อและคุณแม่ และสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะลูก ๆ และสามี ที่รอคอยความสำเร็จของผู้เขียนด้วยความอดทน.

พอใจ กมยา.

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิติกรรมประกาศ	ช
สารบัญตาราง	ฎ
บทที่	
บทนำ	1
1 ความสำคัญและปัญหาสุรา	7
ความสำคัญของอากรสุราต่อรัฐ	7
1. การควบคุมการค้าสุราก่อนสมัยสนธิสัญญาบาวริง	11
2. การควบคุมปริมาณสุรา	14
3. ภาษีอากรกับราคาสุรา	15
บ่อเกิดของปัญหาสุรา	17
1. สาเหตุของการทำสนธิสัญญาบาวริง	17
2. ผลกระทบทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ	19
3. ข้อตกลงที่เกี่ยวข้องกับสินค้าต้องห้าม	23
4. ข้อกำหนดของรัฐบาลไทยเกี่ยวกับสุราต่างประเทศ	25
5. ความขัดแย้งเกี่ยวกับสุราต่างประเทศ	28
ผลกระทบของปัญหาสุรา	31
1. ผลกระทบต่อด้านการเมืองและการปกครอง	31
2. ผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจ	40
3. ผลกระทบต่อด้านสังคม	47
2 การแก้ไขปัญหาสุรา	52
การแก้ไขปัญหาสุราในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	52

1.	หนังสือสัญญาเรื่องสุรา พ.ศ. 2410	55
2.	การดำเนินการของรัฐหลังทำหนังสือสัญญา เรื่องสุรา พ.ศ. 2410	58
	การแก้ไขกฎหมายสุราในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	60
1.	การแก้ไขกฎหมายสุรกายในประเทศ	62
2.	การเจรจากับรัฐบาลต่างประเทศสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	71
	การแก้ปัญหาด้วยการส่งราชทูตไปประจำต่างประเทศ	82
1.	สาเหตุของนโยบาย	82
2.	พระประวัติของพระองค์เจ้าปฤษฎางค์	87
3.	เหตุผลที่พระองค์เจ้าปฤษฎางค์ได้รับตำแหน่งราชทูตประจำนานาประเทศ	99
3	พระองค์เจ้าปฤษฎางค์กับกรแก้ไขกฎหมายสุราในสมัยแรก. (พ.ศ. 2425-2426)	106
	การเตรียมการเจรจา	107
1.	การเตรียมร่างสัญญาสุรา	107
2.	การเตรียมค่านับคลากร	109
	การดำเนินการเจรจา	113
1.	การเจรจากับอังกฤษ	114
2.	การเจรจากับฝรั่งเศส	130
3.	การเจรจากับประเทศอื่น ๆ	141
4	พระองค์เจ้าปฤษฎางค์กับการแก้ไขกฎหมายสุราในสมัยหลัง (พ.ศ. 2427 - 2429)	150
	บทบาทของพระองค์เจ้าปฤษฎางค์ในฐานะราชทูตไทยประจำภาคพื้นยุโรป	151
1.	การทำสัญญาสุราและแก้ปัญหาที่เกิดจากสัญญาสุราที่ทำกับเยอรมัน	152

บทที่

2. การเจรจาทำสัญญาสุรากับรัฐบาลสเปน อิตาลี และ ออสเตรีย	161
การเจรจาตกลงใช้สัญญาสุรากับรัฐบาลนานาประเทศ	172
1. การตกลงใช้สัญญาของรัฐบาลต่าง ๆ	172
2. ปัญหาการให้สัตยาบันของรัฐบาลฝรั่งเศส	174
5 ประเมินผลจากการแก้ปัญหาสุรา	191
ประเมินบทบาทของพระองค์เจ้าโกนฮวงถัก	192
ประเมินผลจากการทำสัญญาสุรา	198
1. สิทธิในการควบคุมการค้าสุรภายในประเทศ	198
2. การเพิ่มรายได้ด้านการคลัง	201
3. การโอนอาคารสุรารุงเทพฯมารวมที่หอรัษฎากรพิพัฒน์ บทสรุป	208 216
บรรณานุกรม	219
ภาคผนวก	234
ประวัติ	257

ศูนย์วิจัยทรัพย์สินทางปัญญา
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงรายได้จากอากรสุราในสมัยรัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 4	9
2	รายได้จากอากรสุราเทียบกับรายได้ทั้งหมดของประเทศสมัย รัชกาลที่ 4	42
3	มูลค่าสุราต่างประเทศนำเข้าเปรียบเทียบกับมูลค่าสินค้านำเข้า ทั้งหมด ตั้งแต่ พ.ศ. 2408-พ.ศ. 2432	44
4	รายได้จากอากรสุราตั้งแต่ พ.ศ. 2435-2453	204
5	แหล่งรายได้แผ่นดินที่สำคัญ พ.ศ. 2435-2453	207

ศูนย์วิจัยทรัพย์สินทางปัญญา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย